

MUSTAFA BEY KÜLLİYESİ

Havza'da
XV. yüzyıla ait külliye.

Samsun'a bağlı Havza ilçesinde Yörgüç Paşa'nın oğlu Mustafa Bey tarafından yaptırılmıştır. 840 (1436-37) yılına ait vakfiyesinden anlaşıldığına göre bu tarihten önce inşa edilen külliye cami, imaret-zâviye ve hamamdan meydana gelmektedir. 925'te (1519) Şâdî Bey'in yenilediği yapılar 1300 (1883) yılında da onarım görmüştür. Şimdiki haliyle eski mimari kimliğini yitirmiş basit görünümlü cami, eğimli bir arazi üzerinde 16,35 x 19,30 m. boyutlarında dikdörtgen planlı bir yapıdır. Üstü bir kırma çatı ile örtülmekte olup taştan tek şerefeli bir minaresi vardır. Camiye iki yönlü çok basamaklı uzun bir merdivenle ulaşılmakta olup merdiven sahanlığı altında sivri kemerli nişli bir çeşme yer almıştır.

Taçkapı nişi içinde bulunan üç cetvel içine alınmış iki satırlık sülüs kitâbede imaret-zâviye binasının 833 (1430) yılında yaptırıldığı belirtilmektedir. Doğu cephesinde yer alan taçkapı iri bir sarkıt şeklindeki mukarnaslı yaşmağa sahip olup üstte iki renkli taşlardan inşa edilen çift sıralı bir sivri kemer içine alınmıştır. Kapıyı oluşturan sahanlığın iki yanı birer nişle hareketlendirilmiştir. Mevcut izlerden bu kapının önünde tek kubbeli bir sayvanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Kalın bir pâyeye ile izleri kalmış yastıkların bulunduğu iki yan duvara bağlanan geniş kemerler tarafından taşındığı belli olan bu revakın kuzey kısmında bir başka kapalı mekân daha vardır. Bu mekânın kapısı da gereğinden fazla süslenmiş olup basık kemerli kapı açıklığının üzerinde iri stalaktitler yer almaktadır. Dikdörtgen planlı bu hücrenin kuzey ve güney duvarlarında birer küçük pencere vardır. Ana kapıdan geçilen sofa bölümünün önceleri sekizgen bir kasnak üzerinde yükselen kubbe ile örtül olduğu anlaşılmaktadır. Aynı durum buranın güneyindeki mihrap önü mekânında da mevcuttur. Şimdi bunların üzerlerini hafif eğimli bir çatı örtmektedir. Mihrap önünün bir sekiyle yükseltildiği pencere seviyesinden belli olmaktadır. Yalın görünümlü ince uzun mihrabı iki pencere arasına alınmıştır. Kuzeyde sofaya birer kapı ile bağlanan, beşik tonozla örtülül iki oda bulunmaktadır. Her iki oda, batı yönünde birer nişe sahip olup sadece tonozun üst seviyesine yakın bir yere açılan ufak pencerelerden ışık almaktadır. İmaretin muftağı 20 m. kadar uzaklıkta 5 x 5 m. boyutlarında, üzeri kub-

Mustafa Bey
Külliyesi'nin
imaret-zâviyesi -
Havza

be ile örtülü, iki cephesi kapalı, diğer iki cephesi yuvarlak kemerli müstakil bir yapıdır. İnşaatında köşelerde iri kesme taşların dışında bol miktarda tuğla kullanılmıştır.

Külliye ait kaplıca hamamı kare planlı olup kubbeli bir soyunmalığı vardır. Ayrıca helâ ve usturalıklı ortasında sekizgen bir göbek taşı bulunan sıcaklık ve yanındaki bir halvetten meydana gelir. Sıcaklık ve halveti alçak kasnaklı kubbeler örtmektedir. Soyunmalığın kubbesinde bir aydınlık feneri vardır. Soyunmalık ve sıcaklık duvarlarında üç, halvet odasında bir niş bulunmaktadır. Hamam, Anadolu Selçuklu Hükümdarı II. Mesud tarafından yaptırılan bir kaplıcaya bitişik olup göbek taşındaki küçük havuzaya akan bu kaplıcanın 70° sıcaklıktaki suyu ile çalışmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârsi II*, s. 497-503; Nutsal Türkten, *Havza ve Vezirköprü'deki Türk Eserleri* (mezuniyet tezi, 1969), İÜ Ed. Fak., s. 20-22, 26-34, 45-48.

ENİS KARAKAYA

MUSTAFA CENÂBÎ

(bk. CENÂBÎ MUSTAFA EFENDİ).

MUSTAFA CEVÂD

(مصطفى جواد)

(1905-1969)

Iraklı âlim, edip ve tarihçi.

Aslen Kerkük Türkmenleri'nden olup Bağdat'ta dünyaya geldi. 1922'de Bağdat Dârü'l-muallimîne'l-ibtidâiyye'de okurken başta dil âlimi Tâhâ er-Râvî olmak üzere hocalarının dikkatini çekti ve *Mecelletü't-Tilmîzi'l-İrâkî*'de şiirleri yayımlanmaya başladı. 1924'te mektebi bitirince Irak'ın güneyindeki Nâsiriye'de Medresetü'n-Nâ-

siriyye'ye öğretmen tayin edildi; ardından sırasıyla Basra'daki Medresetü's-Seyf'te, Bağdat'taki Medresetü'l-Me'mûniyye'de ve Medresetü'l-Kâzimiyye'de görevlendirildi. Bu sırada *Mecelletü'l-İrfân el-Lübânîyye* ve Anistâs Marî Kermelî'nin Bağdat'ta çıkardığı *Mecelletü Luğati'l-Arabî*'de makaleleri neşredildi. Maarif Bakanlığı'nda kâtiplik yaptı. 1934'te Kahire'ye giderek Külliyyetü'l-âdâb'da dersleri takip etti ve Fransızca öğrendi. Daha sonra Fransa'ya gitti. 1939'da Sorbonne Üniversitesi'nde Abbâsîler'in son dönem siyaseti hakkında doktora yaptı. Bağdat'a dönünce *Sumer* dergisinin kurucuları arasında yer aldı. Dârü'l-muallimîne'l-âliyye'de ve Bağdat Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde hocalık yaptı. 1962'de Ma'hedü'd-dirâsâti'l-İslâmiyyeti'l-ulyâ'nın başkanı olan Mustafa Cevâd 17 Aralık 1969 tarihinde Bağdat'ta öldü. Bütün Arap dünyasında tanınan çok yönlü bir ilim adamı ve güçlü bir şahsiyetti. Bağdat'taki *el-Mecma'u'l-İlmiyyü'l-İrâkî*, Kahire'deki *Mecma'u'l-Luğati'l-Arabiyye* ve Dimaşk'taki *el-Mecma'u'l-İlmiyyü'l-Arabî*'ye üye seçilmişti. Fransızca, İngilizce, Farsça ve Türkçe biliyordu.

Eserleri. A) Telif Eserleri. *Ebû Ca'fer en-Nakîb* (Bağdad 1950); *Seyyidâtü'l-belâti'l-Abbâsi* (Beirut 1950); *Hâriyatü Bağdâd kadîmen ve hadîsen* (Bağdad 1951, Ahmed Sûse ve Ahmed Hâmid es-Sarrâf ile birlikte); *el-Mebâhişü'l-luğaviyye fi'l-İrâk* (Bağdad 1955); *'Aşrû'l-İmâm el-Gazzâlî* (Kahire 1961); *Delîlü'l-Cumhûriyyeti'l-İrâkiyye* (Bağdad 1961, Ahmed Sûse ve Mahmûd Fehmî Dervîş ile birlikte); *Şahşiyyâtü'l-kadr (eş-Şahşiyyâtü'l-Arabiyye)* (Beirut 1963); *Dârü'l-hilâfeti'l-Abbâsiyye: Ta'yînü mevqî'ihâ ve eşherü mebânihâ* (Bağdad 1965); *Dirâsât fi felsefeti'n-naḥv ve's-şarf ve'l-luğâ ve'r-resm* (Bağdad 1968); *Mukterahât zarûriyye fi kavâ'idü'l-luğati'l-Ara-*